

Konferensen: Forskarutbildning i gränslandet

Malin Wallins svar på frågor som lyftes i chatten under konferensen.

Del 2. Doktorand och student, forskningsmiljöer och doktoranders villkor (Malin Wallin)

Anna Collin: Här har jag lärt mig att arbetsrätten triumfar över att vara till slut då det gäller anställningsfrågor. Har jag lärt fel? Förtydligande - arbetsrätten trumfar till slut vilket gör att de betraktas som anställd...

Det finns definitivt arbetsrättsliga aspekter på doktorandanställningar, inte minst när det gäller institutionstjänstgöring, förlängningen av anställningen mm. Det jag menar är att man tydligt måste skilja mellan doktoranden som i grunden är en student och den finansieringsform som utgörs av doktorandanställningen. Bara för att doktoranden får en doktorandanställning upphör doktoranden inte att vara student. Doktorandanställningen förutsätter att det finns en student och den typen av anställning har speciella förtecken, framförallt att doktoranden ska ägna sig åt sin egen forskarutbildning enligt Hf och att lärosätet därmed inte kan arbetsleda doktoranden till något annat. I doktorandanställningen, när det gäller forskarstudierna, har lärosätet alltså inte samma möjligheter att styra doktoranden som den har andra anställda. Därmed inte sagt att doktoranden kan göra vad den vill. Doktoranden måste ändå följa de regler och anvisningar som gäller på arbetsplatsen (t.ex. säkerhet mm) och har samma rättigheter som andra anställda i övrigt (t.ex. lagstadgade ledigheter och övertid).

Kajsa Svaleryd: Då AFS 2015:4 (OSA) ej gäller studenter, hur är det för doktorander?

Som jag uppfattar föreskrifterna omfattar de anställda och därmed också doktorander med doktorandanställning. Det som avviker för doktoranden är att de inte kan arbetsledas – eftersom de är studenter och ska fokusera på sina forskarstudier. I övrigt har arbetsgivaren samma ansvar för deras arbetsmiljö som vi har för andra anställda.

Anna Collin: Men de har ju en närmaste chef med personalansvar

Chefen kan ha personalansvar också för doktorandanställd men då framförallt när det gäller arbetsmiljö och anvisningar mm, inte såsom arbetsledning. Där tar den individuella studieplanen över. Doktoranden ska ägna sig åt sin forskarutbildning vilket är synonymt med den individuella studieplanen.

Karl Wennberg: Jätteintressant! Menar du att prefekt/institutionschef/handledare INTE har arbetsledningsansvar för doktorand, utan att detta regleras i den individuella studieplanen?

De har arbetsledningsrätt gentemot doktorandanställd såvitt gäller efterkommandet av den individuella studieplanen (doktoranden ska ägna sig åt sin egen forskarutbildning). När det gäller doktorander utan anställning gäller samma sak – de ska följa den individuella studieplanen. Istället för ordinarie arbetsledning används den individuella studieplanen vilket alltså blir ett centralt dokument för både doktorand och lärosäte. Till individuella studieplanen knyts också betydande rättssäkerhetsaspekter för doktoranden.

Elena Lindholm, UmU: Men om beslutet om att fastställa den individuella studieplanen ligger på prefekt? Då ligger ju ändå beslutet på chefen.

Beslutet att fastställa den individuella studieplanen kan mycket väl ligga på prefekt men på flera lärosäten ligger det någon annan stans, t.ex. hos nämnd på mindre lärosäten. ISPn har ju också ett annat fokus än att fördela arbetsuppgifter. ISPn handlar mer om att pedagogiskt konstruera doktorandens progression och att säkerställa kvalitet i utbildningen.

Frank Drewes: Undrar på ett generellare plan: I vilken utsträckning är det vad du (utifrån din kunskap förstås) tycker/tror, och i vilken utsträckning är det rättsligt prövat, dvs hur försiktiga bör vi vara när vi agerar i enlighet med det?

Givetvis är detta i viss mån en tolkning jag gör utifrån systematiken i reglerna och den myndighetsmiljö som lärosäten oftast utgör samt historiken kring forskarutbildningens utveckling men det har också sin grund i de uttalanden och avgöranden som kommit från UKÄ och Överklagandenämnden där fokus ligger på doktoranden som student och på rättssäkerhetsaspekter.

Anna Emmoth: Det aktualiserar också frågan om beslutet att fastställa ISP bör ligga på prefekt eller annan funktion?

Så sant att det blir viktigt att se var i organisationen man bör lägga ansvaret!

Christian Stråhlman, Mau: Svårigheten blir när personen som fastställer studieplanen (ex. dekan) är en annan person än den som är chef (ex. prefekt)

I en sådan situation krävs att man samordnar sig. Ändå skulle jag säga att utifrån det faktum att studenten ska kunna slutföra sina studier på ett rimligt sätt och att utbildningen ska hålla viss kvalitet, så bör den individuella studieplanen få försteg framför ordinarie arbetsledning i institutionstjänstgöring.

Manns Ulla, SH: Framgår inte svaren på dessa frågor på respektive lärosätes lokala "Föreskrifter för forskarutbildning"?

Det gör de förhoppningsvis! De lokala föreskrifterna brukar dock fokusera på handlingsregler i förhållande till doktorand, studier och handledning så det beror på hur mycket respektive lärosäte uttalar sig om grunderna.

Anja Pedersen: Kan man alltså inte ha mer än 20 % undervisning/kliniktjänstgöring i sin anställning som doktorand?

Man kan ha tidvis överstigande 20 % av anställningstiden men över tid får det sammanlagt inte överstiga den gränsen.

Anna Nyberg, SU: Hur är det med kravet på aktivitetsgrad efter att anställningen är slut?

Kravet på aktivitetsgrad står i Hf och gäller för doktorandanställningen som ska vara på minst 50 %, anställningen får vara högst 8 år. Utöver anställningstiden respektive efter dennas slut, finns alltså inget egentligt krav på aktivitetskrav. Tanken är dock i grunden att studierna ska matchas i längd mot en doktorandanställning och därför brukar man generellt prata om en aktivitetsgrad om 50 procent.

Mathias Broth (LiU): Det lät på din presentation som att en görlig grund för att dra in doktorandens resurser helt enkelt är att den planerade omfattningen av resurserna tagit slut. Stämmer det?

Om de planerade resurserna tagit slut så kan det bero på att doktoranden inte följt den individuella studieplanen men resurserna får ju inte heller planeras för snävt. Bara att de planerade resurserna tagit slut är inte skäl att dra in resurserna. Indragningen måste ha att

göra med att doktoranden inte följt den individuella studieplanen. Detta skulle man dock kunna konstatera ganska tidigt, redan innan eventuell anställningstid tagit slut. Det handlar ju om att se till att doktoranden gör det den ska och att studietiden inte drar iväg.

Eva Skillgate: Om man har en industridoktorand registrerad, och det föredrag där doktoranden är anställd säger upp anställningen (eller den anställda säger upp sig) måste universitetet försörja doktoranden då? Företag skall det vara.

Som jag ser det finns juridiskt sett ingen skyldighet för lärosätet att ta över finansieringen av doktoranden om man inte har planerat för det men med tanke på lärosätets intresse av att doktoranden slutför brukar lärosätet ändå göra det man kan. Det kan ju också ha betydelse om doktoranden själv orsakat uppsägningen eller sagt upp sig själv. Om företaget sagt upp industridoktoranden på grund av att de inte längre vill finansiera studierna så har lärosätet, beroende på omständigheterna, grund att kräva ersättning eller fortsatt stöd av företaget.

Åsa Andersson: Vilket ansvar har lärosätet för doktorandens sjuksituation efter att anställningen upphört men disputation ännu ej skett? Sjukdom som påverkar möjligheten att slutföra avhandlingen.

Det finns nog egentligen inget juridiskt ansvar för sjuksituationen efter anställningen upphört men studenträttigheterna kvarstår. Det blir alltså en svår situation om doktorandens anställning måste avslutas. Detta med reservation för att arbetsrättens regler kan säga annat. Om sjukdom hindrar studenten att genomföra den individuella studieplanen får man undersöka möjligheterna att revidera denna.

Isto Huvila: Det är inte direkt en juridisk fråga men med tanke på det att hela idén att betrakta doktorandskap som 'utbildning på forskarnivå' är ett rätt nytt fenomen är det något spännande att regelverket har ändrats ganska raskt så att pre-doktorer har blivit studentifierade och ännu senare anställdifierade.

Ja det är en spännande utveckling!